

The effect of inquiry-based learning approach on attitude in the course of social studies^{*}

Hüseyin ÇALIŞKAN**

Refik TURAN***

ABSTRACT. This research has been conducted to examine the influence of inquiry-based learning approach on students' attitudes towards course in 7th grade social studies course in Primary School. The research group was selected among seventh grade classes in Lalahan and Yaşar Doğu Primary Schools in Elmadağ District of Ankara during the education year of 2006-2007. There were 60 students in the research group. "Attitude Scale Toward Social Studies" and "Interview Form" were used as data collection instruments. This research showed that inquiry-based learning approach has more positive effects when it is compared to traditional learning approaches on improving the attitudes toward course of the students.

Keywords: Social studies, inquiry-based learning, attitude

SUMMARY

Purpose and Significance: The study has aimed to determine to what extent inquiry-based learning approach when compared to traditional learning approaches is effective on promoting the attitudes towards course of the students in the social studies of 7th grades.

Methods: The research study was designed according to the pre-test and post test control experimental groups. Two groups, experimental and control, were formed by random sampling. Both groups were tested before and after the experiment. Inquiry-based learning approach was applied in experimental group while traditional learning approaches were applied in control group. "Attitude Scale Toward Social Studies" that was designed by the researcher were used as data collection tools. Furthermore, "Interview Form" designed by the researcher was used so as to compare the quantitative data with qualitative data which was collected from the students and to reach more precise conclusions about the approach of inquiry based education, on which the study was conducted. In data analysis, dependent and independent samples t-test and Mann Whitney U-test for independent samples were employed.

Results: The results of this study showed that using the inquiry-based learning approach in social studies course affected the students' attitudes towards course positively according to traditional learning approaches. The findings explored that the gender has no meaningful effect on the students' - in experimental groups used inquiry-based learning approach- attitudes toward social studies course. Another implication showed that the students have the knowledge about seeking internet and sources in libraries have positive attitudes toward social studies course.

Discussion and Conclusion: Inquiry-based learning processes requires students use internet and library, put forth various concrete products, and realize their own learning by themselves. These situations, on the other hand, can only be possible with students' being active in the process. Interest and curiosity of the students who actively take part in the lesson towards the lesson gradually increase and, hence, they develop a positive attitude. Inquiry-based learning approach is more effective than traditional learning approaches in improving students' attitudes towards social studies lesson. In social studies lesson, student-oriented approaches like inquiry-based learning should be preferred so as to ensure that students get capable of transforming abstract information into a concrete product, they can associate the acquired information with real life, and their attitudes towards the lesson improve.

* The present study was compiled from the Ph.D. dissertation accepted by the Gazi University Institute of Educational Sciences in 8th February 2008 and supervised by Prof. Dr. Refik Turan.

** Assist. Prof. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN, Sakarya University, Faculty of Education, caliskan06@gmail.com.tr

*** Prof. Dr. Refik TURAN, Gazi University, Gazi Faculty of Education, rturan@gazi.edu.tr

Sosyal Bilgiler Dersinde Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Derse Yönelik Tutuma Etkisi*

Hüseyin ÇALIŞKAN**

Refik TURAN***

ÖZ. Araştırma, ilköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının öğrencilerin derse yönelik tutumlarına olan etkisini incelemek için gerçekleştirilmiştir. Araştırmada deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma grubu, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Elmadağ ilçesi Lalahan ve Yaşar Doğu İlköğretim okulları yedinci sınıflarından belirlenmiştir. Araştırma grubunda deney grubundan 30, kontrol grubundan 30 olmak üzere toplam 60 öğrenci yer almıştır. Veri toplama aracı olarak “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” ve “Görüşme Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, sosyal bilgiler dersinde araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının kullanılması geleneksel öğrenme yaklaşımlarına göre öğrencilerin derse yönelik tutumlarını artırmada daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen nitel bulgularında bu sonucu tam anlamıyla desteklediği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Sosyal bilgiler, araştırmaya dayalı öğrenme, tutum

GİRİŞ

Sosyal bilgiler dersi ilköğretim seviyesinde öğrencileri sosyal hayata hazırlayan en önemli derslerden birisidir. İçeriği daha çok soyut konuları içerdiğinden öğrenciler bu derse karşı olumsuz bir tutum içerisindeyler. Sosyal bilgiler dersine yönelik olarak öğrencilerde olumlu tutum geliştirmek, öğrencilerin içeriği daha sağlıklı bir şekilde öğrenmelerini ve derste başarılarını artırmak için öğrenme-öğretme süreçlerinde öğrencinin kendi bilgilerini kendilerinin yapılandırabildikleri yaklaşımların kullanılmasını gerektirmektedir (NCSS, 1993; Spanier, 2001; Manlove ve diğerleri, 2006). *Araştırmaya dayalı öğrenme (ADÖ) yaklaşımı* da öğrenme süreci içerisinde öğrencilerin kendi bilgilerini yapılandırmalarına imkân veren bir yaklaşımdır (DeBoer, 1991; Gardner ve diğerleri, 1997; Keller, 2001; Llewellyn, 2002; Luke, 2004; Oliver, 2007). ADÖ yaklaşımı “öğretmenin karmaşık bir durum sunduğu ve öğrencilerin de bilgi toplama ve sonuçlarını test etme yoluyla bu problemi çözmeye çalıştığı bir yaklaşım” (Woolfolk, 2001) olarak tanımlanmaktadır.

ADÖ yaklaşımı, felsefi temellerini pragmatizmin eğitime uygulanışı olan ilerlemecilikten, kuramsal temellerini J. Dewey’in bilimsel düşünme basamaklarından almaktadır (Orlich ve diğ., 1990; DeBoer, 1991; Keller, 2001; Luke, 2004; Llewellyn, 2002). ADÖ süreçleri öğrencilerin kendi kendilerine yeni bir şeyler keşfetmelerine imkân verir. Onların duygularında yaratıcılığın nasıl harekete geçirileceğinin ortaya çıkarılmasına fırsatlar sağlar. Bu yaklaşımda bilişsel yapı kadar duyuşsal yapı da oldukça önemlidir. ADÖ yaklaşımının başlıca temel özellikleri; i) öğrenciye dayalı bir düşünme çatısı oluşturma, ii) hedef ve hedef davranışları belirleme, iii) öğretmeni bir sınıf lideri olarak kontrolü elinde tutan bir yapıya sokma, iv) öğrencilerin konu ile ilgili tepkilerini kestirme, v) sınıfı bir öğrenme laboratuvarına dönüştürme, vi) her bir öğrenci ile birebir ilgilenecek bir tavır sergileme şeklinde sıralanabilir (Babadoğan ve Gürkan, 2002).

ADÖ yaklaşımında öğretmenler araştırmanın yapısını oluşturarak farklı araştırma düzeyleriyle öğrencilere yardım edebilirler. Yapı, öğrenene kılavuzluk eden bir süreçtir. Öğrencilere kendi başlarına yapamayacakları beceri gelişimi konusunda yardım eder. Öğrencilerin becerileri geliştikçe bu yapı ortadan kalkabilir. Zaten araştırmanın amacı, öğrencinin herhangi bir yapıya ihtiyaç duymadan kendi görevini yerine getirmesidir. Bilimsel araştırmalarda kullanılan faydalı bir yapı araçlarından biride araştırma döngüsüdür (Keller, 2001). Araştırma döngüsü, bilimsel araştırmalarda kullanılan metotları içeren, öğrenmeyi kolaylaştıran ve öğrenenler için araştırmanın yol haritasını çizen bir araç olarak tanımlanabilir.

Araştırma döngüsü modeli ADÖ yaklaşımında en çok kullanılan araştırma modelidir (Luke, 2004). Araştırma döngüsü öğrenenin kendi yaşam deneyimlerini inşa etmesi ile başlar ve daha fazla

* Bu çalışma, Prof. Dr. Refik TURAN danışmanlığında tamamlanan ve 08.02.2008 tarihinde G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsünde kabul edilen doktora tezinin bir kısmından yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, caliskan06@gmail.com.tr

*** Prof. Dr. Refik TURAN, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, rturan@gazi.edu.tr

araştırma ile izlemek istedikleri araştırma sorularını bulmaya kadar ilerler. Ayrıca öğretmenlerin öğrenenlerin araştırmasını desteklemek adına organizasyonel yapıları düşünmelerini sağlayacak bir çerçeve sağlar (Lim, 2001). Araştırma döngüsü, öğrenene gerekli rehberliği yaparak araştırma sürecinin daha sağlıklı işlenmesini ve öğrenmenin kolay olmasını sağlayan bir araçtır. Öğrencilerin yeni bilgilerini kazanmaları için yapılacak araştırmalarda; sorgulama, ön bilgiyi açığa çıkarma, tahmin yapma, uygulamayı plânlama ve yapma, yorum yapma ve sonuçları sunma gibi altı basamağı izlemeleri gerekir (Llewellyn, 2002).

Öğrencilerin bağımsız öğrenenler olarak yetiştirilmeleri fikri ADÖ yaklaşımının kaynağıdır. Bu tür bir yaklaşımda bilimsel araştırmaya etkin katılım gerektiren yöntemler kullanılır. Çocuklar özellikle büyürken oldukça meraklı ve heyecanlıdır. Araştırma eğitimi, öğrencilerin bu doğal enerjik hareketlerinden yararlanarak bilgiyi kendisinin keşfetmesi ve kendi bilgisini kendisinin oluşturmaları için gerekli yönlendirmeler ile gerçekleştirilir. Yönlendirilen öğrenciler yeni alanlarda daha etkili araştırmalar yapar. Araştırma eğitiminin genel amacı, öğrencilerin merak edip soru sormalarını sağlamaktır. Öğrencilerin sorular oluşturmaları öğrenmelerindeki ilk adımdır (Keller, 2001). ADÖ yaklaşımında soruların sorulması anlamlı ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesini sağlar.

ADÖ süreçlerinde öğretmenlerin öğrencilere keşfedici sorular sorması gerekir. Bu sorular ile öğrenciler yeni keşifler ve araştırmalar için fırsatlar yakalamış olurlar. Öğretmenin sorduğu sorular öğrencileri yönlendirir, düşündürür ve onların doğruyu bulmalarını sağlar. Geleneksel öğrenmelerdeki öğretmenlerin tersine bu yaklaşımda öğretmen, soruların cevaplayıcısı değil soru soran kişi konumundadır. Öğretmen bu yaklaşımda ne tür sorular sorması gerektiğini iyi bilmelidir (Orlich ve diğerleri; 1990).

Barry K. Beyer (1982) yapılacak olan araştırmalarla sosyal bilgiler dersinin daha eğlenceli bir hale getirilebileceğini ifade etmektedir. Test edilebilen hipotezler düzenlenerek sosyal bilgiler içeriğine uygulanır, içerikle ilgili yeni bilgiler oluşturulup fikirler ve genellemeler geliştirilir, çalışmalar materyallerle desteklenir, grup içinde empati geliştirilir ise öğrencilerin öğrenmeye ve derse karşı olan ilgileri ve merakları daha çok artar (Akt.: Orlich ve diğerleri, 1990).

Sonuç olarak ADÖ tüm disiplinlerde olduğu gibi sosyal bilgiler dersinde de araştırma aşamaları temel alınarak konuya uygun araştırma modelleri seçilir, plânlanır ve düzenlenir ise dersi öğrenmenin daha eğlenceli olması da muhtemeldir. Aynı zamanda öğrenciler bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak araştırma sürecinde bilim adamı gibi düşünür, araştırır, karar verir, çözümler üretirse kalıcı ve anlamlı öğrenme gerçekleştirilebilirler. ADÖ yaklaşımının öğrenme-öğretme süreçleri içerisinde kullanılması öğrencilerin derse yönelik olan tutumlarını olumlu yönde etkilediği ile ilgili literatürde birçok araştırma sonuçlarına rastlanmıştır (Orcutt, 1997; Freedman, 1997; Marlow ve Ellen, 1999; Huber ve Moore, 2001; Tatar, 2006).

Tezbaşaran (1997) tutumu, “Belirli nesne, durum, kurum, kavram ya da diğer insanlara karşı öğrenilmiş, olumlu ya da olumsuz tepkide bulunma eğilimi.” olarak ifade etmektedir. Tutum, davranışlara önemli ölçüde etki eden ve kalıtsal olmayan, kökeni çocukluğa dayanan ve genelde doğrudan deneyim, pekiştirme, taklit ve sosyal öğrenme ile edinilen eğilimlerdir (Kağıtçıbaşı, 1985). Aydın (2002) ise tutumların önemli bir bölümünün hayatın ilk 20-25 yılı içinde oluşmakla birlikte, ömür boyu devam eden bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Bu süreç içerisinde tutumlar oluşurken ve gelişirken ana-baba etkisi, akranların etkisi, kitle iletişim araçları ve tutum nesnesi ile olan kişisel yaşantılar gibi çeşitli faktörler, bireyin nelere ilişkin ne tür tutum oluşturacağını belirler.

Tutum ve öğrenme arasında pozitif bir ilişki vardır. Öğrencilerin derse karşı olumlu tutuma sahip olması onların dersle ilgili çalışmaları, etkinlikleri sevmesini ve öğrenmeye karşı ilgili ve meraklı olmasını sağlar. Dolayısıyla öğrencinin dersi severek öğrenmesine, sonuçta başarılı olmasına yardımcı olur (Fidan, 1996; Özçelik, 1998). Bu bağlamda öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirmesinde öğretmenlerin büyük sorumluluğu vardır. Genelde öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerini işleme tarzları ve kullandıkları yöntemlerden dolayı, öğrenciler önyargılı olarak bu derse karşı olumsuz tutum takınırlar. Öztürk ve Baysal (1999) da yaptıkları araştırmada öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine yönelik genelde olumsuz bir tutuma sahip olduklarını belirtmişlerdir. Yeni yöntem ve tekniklerin kullanılması ile öğrencilerdeki bu olumsuz tutumu değiştirmenin mümkün olabileceğini vurgulamışlardır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan ADÖ yaklaşımı ile geleneksel öğrenme yaklaşımlarının öğrencilerin derse yönelik tutumlarını artırmada ne düzeyde etkili olduğunu ortaya koymak amacı ile yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde ADÖ yaklaşımının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik ön test-son test tutum puanları arasında anlamlı fark var mıdır?
2. İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde geleneksel öğrenme yaklaşımlarının uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik ön test-son test tutum puanları arasında anlamlı fark var mıdır?
3. İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde ADÖ yaklaşımının uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğrenme yaklaşımlarının uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik son test tutum puanları arasında anlamlı fark var mıdır?
4. İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde ADÖ yaklaşımının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum son test puanları; cinsiyete, internette arama yapmayla ve kütüphanede kaynak taramayla ilgili deneysel çalışma sonrası bilgilerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde geleneksel öğrenme yaklaşımının uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum son test puanları; cinsiyete, internette arama yapmayla ve kütüphanede kaynak taramayla ilgili deneysel çalışma sonrası bilgilerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Araştırmada deneysel desen (ön test-son test kontrol gruplu desen) kullanılmıştır. Deneysel desenler, neden-sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışmak amacı ile doğrudan araştırmacının kontrolü altında gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma desenleridir (Karasar, 2005).

Araştırma Grubu

Araştırma, 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Elmadag ilçesinde bulunan random yöntemi ile seçilmiş Lalahan ve Yaşardoğu İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu okullardan iki denk sınıf deney ve kontrol grubu olarak atanmıştır. Deney grubundan 30, kontrol grubundan 30 olmak üzere toplam 60 öğrenci araştırma grubunu oluşturmuştur. Araştırma öncesinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ön test puanlarının farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bağımsız gruplar için t-testi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin tutum ön test puanlarına ilişkin bağımsız gruplar için t-testi sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	S	sd	T	p
Deney	30	3.58	.41	58	.043	.966
Kontrol	30	3.58	.48			

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde, deneysel işlem öncesi deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik olan tutum puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. ($t_{(58)} = .043$; $p > .05$). Bu bulguya göre, uygulama öncesinde iki farklı gruptaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının bir birine eşit olduğu kabul edilmiştir.

Ayrıca araştırma öncesi deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerin cinsiyet, internette arama yapma ve kütüphanede kaynak tarama bilgileri açısından sosyal bilgiler dersi tutum puanlarının farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bağımsız gruplar için U-testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin cinsiyet, internette arama yapma ve kütüphanede kaynak tarama değişkenlerinin tutum ön test puanlarına göre U-testi sonuçları

Değişken	Grup	Düzy	N	SO	ST	U	p
Cinsiyet	Deney	Kız	15	19.73	296.00	49.00	.008
		Erkek	15	11.27	169.00		
	Kontrol	Kız	15	17.80	267.00	78.00	.152
		Erkek	15	13.20	198.00		
İnternette Arama Yapma	Deney	Evet	13	14.81	192.50	101.50	.706
		Hayır	17	16.03	272.50		
	Kontrol	Evet	15	15.40	231.00	111.00	.950
		Hayır	15	15.60	234.00		
Kütüphanede Kaynak Tarama	Deney	Evet	10	19.00	190.00	65.00	.123
		Hayır	20	13.75	275.00		
	Kontrol	Evet	13	20.19	262.50	49.50	.011
		Hayır	17	11.91	202.50		

Tablo 2 incelendiğinde, deney grubunda kız ve erkek öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ön test puanları arasında kızlar lehine anlamlı düzeyde bir farklılığın olduğu ($U= 49.00$; $p<.05$); kontrol grubundaki kız ve erkek öğrenciler arasında ise anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı ($U= 78.00$; $p>.05$) görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin internette arama yapmayla ilgili deneysel çalışma öncesi bilgilerine göre sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları arasında hem deney grubunda ($U= 101.50$; $p>.05$) hem de kontrol grubunda ($U= 111.00$; $p>.05$) anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Deneysel çalışma öncesi deney grubundaki öğrencilerin kütüphanede kaynak taraması yapmayla ilgili bilgilerine göre, sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ($U= 65.00$; $p>.05$), kontrol grubundaki öğrencilerin arasında kütüphanede kaynak taraması yapmayı bilenler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu ($U= 49.50$; $p<.05$) belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Tutum Ölçeği: Araştırmada veri toplama aracı olarak Çalışkan (2009) tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” adlı ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek, “tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum ve hiç katılmıyorum” şeklinde 5’li Likert olarak toplam 33 maddeden oluşturulmuştur. Dört alt boyuttan meydana gelen ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı $\alpha=.93$ ’tür.

Görüşme Formu: Araştırmada; öğrencilerden elde edilen nicel verileri nitel veriler ile karşılaştırmak ve üstünde çalışılan ADÖ yaklaşımı hakkında daha sağlıklı kararlar vermek için araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu da kullanılmıştır. Bu formun hazırlanmasında görüşme tekniğinin temel ilke ve kuralları çerçevesinde hareket edilmiş ve sorular öğrencilerin duygu ve düşüncelerini açığa çıkaracak nitelikte ve şekilde açık uçlu olarak sorulmuştur. Daha sonra hazırlanan bu görüşme formundaki sorular deney grubunda bulunan öğrencilerden random yöntemi ile seçilen 10 öğrenciye uygulamadan sonra yöneltilmiş ve öğrencilerin sorularla ilgili duygu ve düşünceleri alınmıştır. Öğrencilerin verdiği cevaplar ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Deneyel İşlem

2006-2007 eğitim-öğretim yılında eski sosyal bilgiler programı temel alınarak tasarlanıp gerçekleştirilen araştırmanın uygulaması beş hafta sürmüştür. Araştırma, “İstanbul’un Fethi ve Sonrası” ünitesinin işlenmesiyle sınırlı tutulmuştur. Uygulamaya geçmeden önce deney grubu öğrencilerine ADÖ yaklaşımının uygulama ve aşamalarıyla ilgili bilgiler (kütüphanede kaynak tarama, referans kaynaklarını kullanma, internette araştırma yapma ve çalışmalarında kullanabilecekleri internet arama motorları); kontrol grubundaki öğrencilere ise geleneksel yöntemlerle ilgili bilgiler verilmiştir. Deney grubunda ADÖ yaklaşımı, kontrol grubunda ise geleneksel öğrenme yaklaşımları kullanılarak dersler işlenmiştir.

Deney grubundaki öğrenciler için gerekli olan ön şartlar ve hazırlıkların tamamlanmasından sonra “İstanbul’un Fethi ve Sonrası” ünitesi uygulaması şu şekilde gerçekleştirilmiştir. Öncelikle dersin amaçları ve konusu ile ilgili öğretmenin hazırladığı görsel bir sunu, tarihsel menkıbe veya anekdotlar ve şaşırtıcı olaylar ile öğrencilerin derse olan ilgileri çekilerek konuya giriş yapılmıştır. Daha sonra öğrencilere konu ile ilgili beyin fırtınası yaptırılmış ve işbirliği grupları oluşturulmuştur. Ön bilgilerini kullanarak yapılacak olan etkinlik için getirilen araç gereçler ile neler yapılacağı üzerinde tahminler yapılmış, ne gibi bir ürün yapılması gerektiği öğretmen tarafından açıklanmış, nasıl ve ne şekilde olması ile ilgili gerekli yönergeler verilmiştir. Öğrencilerin beklenen ürünü ortaya koyabilmeleri için konu ile ilgili kütüphanelerden, internetten, dergilerden, ansiklopedilerden vb. kaynaklardan derin bir araştırma yapmaları sağlanmış ve yaptıkları araştırmaları rapor haline getirmeleri istenmiştir.

Araştırma sonucunda kazandıkları bilgileri kullanarak ürün yapmaları istenilen öğrenciler için çalışabilecekleri ortamlar oluşturulmuş ve gerekli rehberlik öğretmen tarafından yapılmıştır. Öğrenciler bireysel ve grup olarak hazırladıkları çalışmaları sınıfa sunmuşlar; konu ve yapılan çalışmalar, karşılaşılan problemler ve bu problemlerin çözümleri ile ilgili tartışmalar yapmışlardır. Daha sonra ise yapılan çalışmalar öğretmen tarafından değerlendirilmiş ve konu genel hatları ile özetlenmiştir. Deney grubu öğrencilerinin araştırmaları sonucunda elde ettikleri bilgilerini kullanarak her bir konuya ilişkin olarak yaptıkları gerçek yaşamla ilişkili ürünlerden bazıları şunlardır: İstanbul’un fethinden hemen sonra çıkarılan bir gazete çalışması, tarihi belgesel niteliğinde hazırlanan bir makale çalışması, afiş çalışması, Mısır Seferi’ne çıkan bir askerin günlüğü.

Kontrol grubunda ise öğrenciler, sosyal bilgiler dersi “İstanbul’un Fethi ve Sonrası” ünitesini öğretmen merkezli geleneksel öğrenme yaklaşımlarıyla (anlatım, soru cevap, gösteri) öğrenmelerini gerçekleştirmişlerdir. Kontrol grubunda konunun özelliğine ve dersle ilgili okulda bulunan kaynaklara göre (harita, tepegöz vb.) yani okul imkanlarına göre derste kullanılacak yöntem ve teknikler öğretmen tarafından belirlenmiştir. Dersler daha çok anlatım yöntemi kullanılarak işlenmiş, anlatım yöntemi ile dersi işlerken haritalardan ve tarih atlaslarından yararlanılmıştır. Dersin bazı yerlerinde öğrenciyi derse katmak, anlatılan konunun anlaşılıp anlaşılmadığını tespit etmek için sorular sorulmuş ve öğrencilerden cevaplar alınarak dersin işleniş zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte dersi anlatan, gösteren, öğrencilere sorular soran öğretmen daha aktifken; dersi dinleyen, izleyen ve sorulara cevap veren öğrenciler daha çok pasif bir alıcı durumunda kalmışlardır.

Deney ve kontrol gruplarında aynı zamanda başlayan uygulama çalışmaları eş zamanlı bir şekilde tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın uygulama aşamasında deney grubu üzerinde ADÖ yaklaşımının, kontrol grubunda ise geleneksel öğrenme yaklaşımlarının etkisi incelenmiştir. Her iki grupta da tutum bağımlı değişkeni gözlenmiştir. Bu değişkene ilişkin ön test-son test puanları alınarak gruplar arası ve grup içi karşılaştırmalar yapılmıştır (Öztürk, 2006). Deney ve kontrol gruplarından deney öncesi ve sonrasında toplanan verilerin karşılaştırılmasında varsayımları karşılanan ve parametrik bir test olan bağımsız gruplar için t-testi, aynı gruptan farklı zamanlarda elde edilen verilerin karşılaştırılmasında ise bağımlı gruplar için t-testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2006).

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum son test puanları; cinsiyete, internette arama yapmayla ve kütüphanede kaynak taramayla ilgili deneysel çalışma öncesi ve sonrası bilgilerine göre anlamlı fark olup olmadığı, parametrik test varsayımları karşılanmadığı için non-parametrik bir test olan bağımsız gruplar için Mann Whitney U-testi ile test edilmiştir (Büyüköztürk, 2006).

Araştırmada ayrıca öğrencilerden toplanan nicel verileri nitel veriler ile karşılaştırmak ve üstünde çalışılan ADÖ yaklaşımı hakkında daha sağlıklı kararlar vermek için öğrencilerden görüşme yoluyla toplanan nitel veriler betimsel analize (Kümbetoğlu, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2006) tabi tutulmuştur. Betimsel analiz, “Görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak veriler betimsel bir şekilde sunulması.” (Kümbetoğlu, 2005) olduğundan öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplardan önemli kavram ve yargılar ortaya çıkarılarak ulaşılan kavramlar betimsel bir biçimde sunulmuştur. Öğrenci görüşleri birebir alıntılarla yansıtılmış, alıntıların aktarılmasında öğrencilere kod numaraları [Ö1 (öğrenci 1), Ö5 (öğrenci 5), ... vb.] verilmiştir. Cevapların analizinde sıklıkla vurgulanan düşüncelerden yola çıkılarak daha az vurgulanan görüşlere doğru her görüş yansıtılmaya çalışılmış, herhangi bir frekans ve yüzde hesaplaması yapılmamıştır.

BULGULAR

Bu bölümde ADÖ yaklaşımının uygulandığı deney grubunun verileri, geleneksel öğretim yöntemlerinin uygulandığı kontrol grubunun verileriyle karşılaştırılarak yukarıda bahsedilen istatistikî analizler yapılmıştır.

Tablo 3. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin tutum ön test-son test puanları arasındaki farkın incelenmesine ilişkin bağımlı gruplar için t-testi sonuçları

Grup	Test	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	Ön test	30	3.58	.41	29	9.096	.000
	Son test	30	4.03	.41			
Kontrol	Ön test	30	3.58	.48	29	1.228	.229
	Son test	30	3.67	.56			

Tablo 3'e göre, deney grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($t_{(29)}= 9.096$; $p<.01$). Deney grubunda bulunan öğrencilerin deneysel işlem öncesi tutum puan ortalamaları 3.58 iken, ADÖ uygulaması sonrasında 4.03'e yükselmiştir. Kontrol grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($t_{(29)}= 1.228$; $p>.05$). Kontrol grubunda bulunan öğrencilerin son test tutum puan ortalamaları ($\bar{X}=3.67$) ön test tutum puan ortalamalarına ($\bar{X}=3.58$) göre daha yüksektir. Bu bulgular, ADÖ ile işlenen sosyal bilgiler dersinin, öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarını olumlu yönde artırmada geleneksel öğrenme yaklaşımlarına göre daha etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin tutum son test puanlarına ilişkin bağımsız gruplar için t-testi sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Deney	30	4.03	.41	58	2.812	.007
Kontrol	30	3.67	.56			

Tablo 4'e göre, deneysel işlem sonrası deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik son test tutum puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(58)}= 2.812$; $p<.05$). Deneysel çalışma sonrası deney grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ($\bar{X}=4.03$) kontrol grubu öğrencilerine ($\bar{X}=3.38$) göre daha yüksektir. Başka bir deyişle, ADÖ öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirmelerinde geleneksel öğrenmeye göre daha etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin cinsiyet, internette arama yapma ve kütüphanede kaynak tarama değişkenlerinin tutum son test puanlarına göre U-testi sonuçları

Değişken	Grup	Düzy	N	SO	ST	U	p
Cinsiyet	Deney	Kız	15	17.67	265.00	80.00	.177
		Erkek	15	13.33	200.00		
	Kontrol	Kız	15	18.13	272.00	73.00	.101
		Erkek	15	12.87	193.00		
İnternette Arama Yapma	Deney	Evet	27	16.63	449.00	10.00	.035
		Hayır	3	5.33	16.00		
	Kontrol	Evet	17	15.03	255.50	102.50	.738
		Hayır	13	16.12	109.50		
Kütüphanede Kaynak Tarama	Deney	Evet	27	16.85	455.00	4.00	.012
		Hayır	3	3.33	10.00		
	Kontrol	Evet	14	19.04	266.50	62.50	.039
		Hayır	16	12.41	198.50		

Tablo 5’deki verilere göre, deney grubundaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal bilgiler dersine yönelik olan tutum, son test puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($U= 80.00$; $p>.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, deney grubundaki kız öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Kontrol grubundaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal bilgiler dersine yönelik tutum, son test puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($U= 73.00$; $p>.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kontrol grubundaki kız öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları erkek öğrencilere göre daha yüksektir.

Aynı tablodaki veriler incelendiğinde, deney grubundaki öğrencilerin internette arama yapmayla ilgili deneysel çalışma sonrası bilgilerine göre sosyal bilgiler dersine yönelik tutum son test puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($U= 10.00$; $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, deney grubundaki internette arama yapma bilgilerine sahip olan öğrenciler sahip olmayan öğrencilere göre sosyal bilgiler dersine yönelik son test tutum puanları daha yüksektir. Kontrol grubundaki öğrencilerin internette arama yapmaya ilgili en son bilgilerine göre sosyal bilgiler dersine yönelik tutum son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($U= 102.50$; $p>.05$).

Yine aynı tablodaki veriler incelendiğinde, deneysel çalışma sonrası deney grubundaki öğrencilerin kütüphanede kaynak taraması yapmayla ilgili bilgilerine göre, sosyal bilgiler dersine yönelik tutum son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür ($U= 4.00$; $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, deney grubunda kütüphanede kaynak taraması yapmayı bilen öğrencilerin, bilmeyen öğrencilere göre sosyal bilgiler dersine yönelik son test tutum puanları daha yüksektir. Kontrol grubundaki öğrencilerin kütüphanede kaynak taraması yapmayla ilgili en son bilgilerine göre sosyal bilgiler dersine yönelik tutum son test puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($U= 62.50$; $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kontrol grubunda kütüphanede kaynak taraması yapmayı bilen öğrencilerin, bilmeyen öğrencilere göre sosyal bilgiler dersine yönelik son test tutum ortalama puanları daha yüksektir.

Sosyal bilgiler dersine yönelik tutuma ilişkin bulguların doğrulanması ve desteklenmesi için öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen öğrenci cevapları betimsel analizle çözümlenmiş ve elde edilen veriler nitel bir şekilde aşağıda sunulmuştur.

Uygulama sürecinin sonunda öğrencilerin “İstanbul’un Fethi ve Sonrası” ünitesindeki sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında meydana gelen değişim, deney grubu öğrencileri ile yapılan görüşmeler ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen nitel veriler yukarıdaki tutum ile ilgili nicel sonuçları destekler niteliktedir. Deney grubu öğrencilerinin görüşleri değerlendirildiğinde; öğrenciler, ünite sürecinde yapmış olduğu çalışmalar sırasında “*derslerin başlangıcında oldukça heyecanlı olduklarını*”, “*hiç sıkılmadıklarını*”, *kendilerine olan güvenlerinin arttığını*”, “*kendilerini önemli hissettiklerini*”, “*oldukça mutlu olduklarını*” ve “*çok zevk aldıklarını*” ifade etmişlerdir. Özellikle öğrencilerin “*...Bu çalışmaları yaparken hem kendimi daha iyi hissettim hem de güzel ürünler ortaya koyduğum için mutlu oldum.(Ö1)*”, “*Dersler de çok zevkli geçti, sıkılmadım; çok canlı ve aktiflik sınıf olarak... Ama öğretmen anlattığı derslerde uyum geliyor, çok sıkılıyorum.(Ö4)*”, “*Her konu öncesi oldukça heyecanlıydım. Acaba nasıl bir etkinlik ve çalışma yapacağız diye. Yaptığımız araştırmalar ve oluşturduğumuz ürünlerden sonra, kendimi oldukça önemli bir şey yapmış gibi hissettim ve kendime olan güvenim arttı. (Ö3)*”, “*Öncelikle araştırmaları kendim gerçekleştirdiğim için ve ortaya bir iş (ürün) koyduğumdan insan kendini mutlu hissediyor. Ne güzel bir ürün ortaya koydum diyebiliyorsun. (Ö1)*”, “*Çok zevk aldım. Öğrenme açısından çok daha iyi oldu. Daha önce Sosyal Bilgiler derslerindeki konuları öğrenirken genelde ezberliyorduk. Bu şekilde dersleri işlediğimizde araştırma yaptığımız, kendi öğrenmemizi kendimiz yaptığımız, yeni ürünler ortaya koyduğumuz ve grupça bir şeyler yaptığımız için çok mutlu oldum, böyle çalışmaktan. (Ö2)*”, “*Çok zevkliydi yapılan çalışmalar. Özellikle araştırma ve etkinlikleri grup üyeleriyle birlikte çalışarak bir şeyleri paylaşmak beni çok mutlu etti. (Ö4)*”, “*Anlatımla yapılan derslerden daha güzeldi bu çalışmalar. Araştırmak daha iyi öğrendiğimin farkına vardım. (Ö5)*”, “*Öncelikle konuları daha iyi öğrenmemi sağladı. Özellikle gazete hazırlarken haber yazmanın oldukça eğlenceli bir şey olduğunu fark ettim. (Ö2)*” ve “*Okuldaki kütüphane ve internetten yararlanmak ve buralarda çalışmalar yapmak güzel ve zevkliydi. (Ö5)*” gibi birçok bu tip ifadeler kullanmaları ADÖ yaklaşımının sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları arttırmada oldukça etkili olduğunun kanıtı olarak değerlendirilebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada, ilköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan ADÖ yaklaşımı ve geleneksel öğrenme yaklaşımlarından hangisinin öğrencilerin derse yönelik tutumlarını artırmada daha etkili olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ön test puanlarına göre birbirine benzerdir. Bu sonuç araştırma öncesinde grupların birbirine denk olduğunu göstermektedir.

Araştırma sonunda, deney grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık varken, kontrol grubunda ise anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının uygulandığı deney grubu öğrencileri tutum puanlarını son testte arttırdı ve bu artışın anlamlı farklılık olduğu söylenebilir. Ulaşılan bu sonuç; öğrencilerin, yaptıkları araştırmalar sayesinde sosyal bilgiler dersini daha fazla sevdiklerinin, dersle ilgili etkinliklere katılmaktan hoşlandıklarının ve kısacası bu derse yönelik daha olumlu tutum geliştirdiklerinin göstergesidir. Kontrol grubundaki öğrencilerin de derse yönelik tutum son test puanlarında ön testlerine oranla bir artış olmuştur. Ancak ön test- son test puanları arasında oluşan farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir. Başka bir ifadeyle; geleneksel öğrenme yaklaşımları, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına yeterli miktarda olumlu katkı sağlamamıştır. Geleneksel öğrenme yaklaşımlarının kullanıldığı kontrol grubundaki öğrencilerin derse yönelik tutum puanları, ADÖ yaklaşımının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin tutum puanları kadar artış göstermemiştir. Orcutt (1997) ve Freedman'ın (1997) ADÖ yaklaşımına göre işlenen derslerin öğrencilerin derse yönelik tutumlarını geliştirmede oldukça etkili olduğunu ortaya koyan çalışmaları da araştırmanın bu bulgularını destekler niteliktedir. Tatar (2009) yaptığı çalışmada, fen bilgisi dersinde araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının kullanıldığı deney grubundaki öğrencilerin fen bilgisi dersine yönelik tutum puanlarının açıklamalı yöntemlerin kullanıldığı kontrol grubundaki öğrencilere göre daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Kula (2009) da ADÖ yaklaşımını kullanarak gerçekleştirdiği deneysel çalışmada öğrencilerin fen ve teknoloji dersine karşı olumlu tutum geliştirmede oldukça etkili olduğunu saptamıştır.

Deney ve kontrol grupları son test puanları birlikte karşılaştırıldığında deney grubu lehine anlamlı düzeyde bir farklılık oluşmuştur. ADÖ yaklaşımının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları, geleneksel öğrenme yaklaşımlarının uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilere göre daha olumludur. Diğer bir anlatımla, ADÖ yaklaşımı geleneksel öğrenme yaklaşımlarına göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını geliştirmede daha etkilidir. Gerçekleştirilen tüm istatistiksel analizler ve öğrencilerle yapılan görüşmelerdeki öğrenci söylemleri de bu sonucu desteklemektedir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerde; araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin ünite boyunca sınıf içi ve dışında yapmış oldukları çeşitli etkinlikler derse yönelik olumlu tutum geliştirmelerini sağladıklarını göstermektedir. Öğrenciler, ADÖ yaklaşımı kullanılarak işlenen sosyal bilgiler derslerinde hiç sıkılmadıklarını, derslerden zevk aldıklarını, kendilerini önemli hissettiklerini ve bu şekilde ders işlemekten mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Sonuç olarak ADÖ yaklaşımının öğrencilerin derse yönelik olumlu tutum geliştirmede geleneksel öğrenme yaklaşımına göre daha etkili olduğu söylenebilir. Araştırma sonucu elde edilen tüm bu bulguları destekleyici yurtiçinde ve dışında birçok çalışmaya rastlanmıştır. Öğrencilerin ADÖ yaklaşımıyla ilgili olumlu görüşler ifade etmeleri Keefer (2002)'in çalışmasının sonucundaki katılımcı görüşleriyle örtüşmektedir. Akmal ve Ayre-Svingen (2002); araştırmalarında Tarih derslerinde kullanılan araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının öğrencilerin başarısını artırdığı ve öğrenmeye karşı büyük istek duymalarını sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Kyle ve diğ. (1985); çalışmalarında araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının kullanıldığı deney grubundaki öğrencilerin %75'i feni eğlenceli ve heyecanlandırıcı bulurken, geleneksel öğrenme yaklaşımlarının kullanıldığı kontrol grubundaki öğrencilerin %50'si feni sıkıcı olarak ifade etmişlerdir. Mao ve Chang (1998), Marlow ve Ellen (1999) ve Huber ve Moore (2001) yapmış oldukları çalışmalarda ADÖ sürecine katılan öğrencilerin derse yönelik tutumlarında olumlu yönde bir değişim olduğunu tespit etmişlerdir. Timur (2005) da çalışmasında sorgulamalı öğretimin Fen Bilgisi derslerinde öğrencilerin derse ve etkinliklere katılımlarını, ilgilerini artırdığı, öğrenciler için dersi eğlenceli hale getirdiği, derse karşı olumlu tutum geliştirdiği, işbirliğini paylaşım duygusunu artırdığı ve kalıcı öğrenmeyi sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Deneysel işlem öncesinde deney grubunda yer alan kız ve erkek öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ön test puanları arasında kızlar lehine anlamlı düzeyde bir farklılık varken, bu

durum deneysel işlem sonrasında derslerde ADÖ yaklaşımının kullanılması sonucu ortadan kalkmıştır. Diğer bir ifadeyle sosyal bilgiler derslerin ADÖ yaklaşımı ile işlenmesi erkek öğrencilerin bu derse yönelik olan tutumlarını artırmıştır. Wallace (1997)'in araştırmaya dayalı eğitimin öğrencilerin fen tutumlarına olan etkisini incelendiği çalışmasında sadece yedinci sınıftaki erkek öğrencilerin fene olan tutumlarında azalma olduğu bulgusu, araştırmanın bu sonucu ile çelişmektedir. Geleneksel öğrenme yaklaşımlarının kullanıldığı kontrol grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ön test puanlarında cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde olmayan bu farklılık deneysel işlem sonrasında da değişmemiştir. Sonuç olarak hem deney hem de kontrol grubu içerisindeki kız ve erkek öğrencilerin derse yönelik tutumları birbirlerine benzer olduğu söylenebilir. Wallace (1997) araştırmaya dayalı öğrenmeyi uyguladığı çalışmasında, cinsiyetin sekizinci ve dokuzuncu sınıf öğrencilerinin fene olan tutumlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymuştur. Tatar'ın (2006) çalışmasındaki ADÖ yaklaşımını kullandığı yedinci sınıflarda öğrencilerin cinsiyetlerine göre derse yönelik tutumlarında herhangi bir farklılık olmaması sonucu, araştırmanın bu bulgularını desteklemektedir.

Hem deney ve hem de kontrol grubunda öğrencilerin internette arama bilgilerine göre tutum ön test puanlarında anlamlı olmayan farklılık, deneysel işlem sonrasında ADÖ yaklaşımının kullanıldığı deney grubunda internette arama yapmayı bilen öğrencilerin lehine sosyal bilgiler dersine yönelik tutum son test puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu sonuç, internette arama yapma ile ilgili öğrencilere bilgiler verilmesi ve ADÖ süreçlerinde interneti kullanmaları öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle; öğrencilerin internette arama yapmayla ilgili bilgilere sahip olmaları, araştırmalarında interneti kullanmaları ve derslerini ADÖ yaklaşımıyla işlemeleri sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirmelerini sağladığı söylenebilir. Linn ve diğ.(2000) öğrencilerin çalışmalarında interneti kullanmalarının araştırma becerilerini ve başarılarının artırmanın yanı sıra öğrencileri bilimsel aktivitelerinde öğrencilerini motive ettiğini ortaya koymuştur. Sardilli (1998) de çalışmasında öğretmenlerin derslerindeki ADÖ yaklaşımı uygulamalarında internet kullanımının öğrencilere günlük hayatla ilgili birçok şey kazandırdığını ve öğrencilerin derse yönelik ilgilerini artırdığını ifade etmiştir. Tüm bu sonuçlar araştırma bulgularını destekler mahiyettedir. Ancak Tatar (2006) yapmış olduğu çalışmasında öğrencilerin araştırmalarında interneti kullanmalarının derse yönelik tutumu artırmadığı sonucuyla çelişmektedir.

Kontrol grubundaki öğrencilerin internette arama yapmaya ilgili en son bilgilerine göre, sosyal bilgiler dersine yönelik tutum son test puanları arasında anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Bu sonuç ise, araştırma ile ilgili her hangi bir bilgi verilmediğinde ve dersler geleneksel öğrenme yaklaşımları ile işlendiğinde öğrencilerin derse karşı olumlu tutum geliştirmedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Deney grubundaki öğrencilerin kütüphanede kaynak tarama bilgilerine göre sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ön test puanları arasında anlamlı olmayan farklılık, deneysel işlem sonrasında kütüphanede kaynak taramayı bildiğini belirten öğrenciler lehine anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, kütüphanede kaynak taraması yapabilen ve araştırma yaparak bilgiye ulaşabilen öğrencilerin derse karşı daha olumlu tutum geliştirdiklerini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, araştırmayla ilgili temel becerilere sahip olunması ve araştırmalar sırasında kütüphanede yapılan çalışmalar öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını geliştirmede etkili olduğunu söylenebilir. Tatar (2006)'ın çalışmasında öğrencilerin araştırmaları sırasında yaptıkları kaynak taramalarının öğrencilerin fen dersine yönelik tutumlarını geliştirmede sonucu, araştırmanın bu bulgusuyla örtüşmemektedir.

Kontrol grubunda kütüphanede kaynak tarama yapmayı bildiğini belirten öğrencilerin derse yönelik tutumlarında hem ön test hem de son test puanlarında lehlerine anlamlı olan farklılık oluşturmuştur. Bu sonuçlar, kütüphanede araştırma yapmanın derse yönelik tutumu olumlu etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan bu araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak ADÖ yaklaşımı ve ileride yapılacak çalışmalar ile ilgili geliştirilen birtakım öneriler aşağıda sunulmuştur:

- ADÖ yaklaşımını ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde verimli bir şekilde uygulayabilmek için öğretmenlerin bu yaklaşımla ilgili hizmet içi eğitim seminerlerine alınmalı, gerekli teorik bilgiler verilmeli ve uygulama çalışmaları yaptırılmalıdır.
- Öğrenci araştırma süreçlerinin verimli ve sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için öncelikli olarak araştırma süreci ile ilgili öğrencilere gerekli bilgi ve becerileri kazandırıcı çalışmalar yapılmalıdır. Öğrencilerin yapacakları araştırmalar için gerekli olan donanımına sahip

olabilmeleri açısından özellikle, kütüphanede kaynak taraması yapma, internette arama yapma, kaynak kullanma gibi araştırma için temel olan araştırma becerileri kazandırılmalıdır.

- ADÖ yaklaşımının uygulandığı derslerin sonunda somut bir ürün ortaya konulması, öğrencilerin bir iş başarmanın hazzını yaşamaları, kendilerine olan güvenlerini artırmaları ve derse karşı daha olumlu tutum geliştirmeleri açısından oldukça önemlidir. sosyal bilgiler ders konuları ise daha çok soyut bilgiler içermektedir. Bu soyut bilgileri somut bir ürün haline getirebilmek için yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bilgileri öğrencilerin gerçek yaşamla ilişkilendirmesine fırsatlar veren konulara uygun etkinlikler düzenlenmelidir.
- ADÖ yaklaşımı ile işlenen derslerde öğrenme süreci daha çok kütüphanelerde ve internette araştırmalar yaparak geçtiğinden okulların öğrencilere bu imkânları verecek donanımlı kütüphaneleri ve bilim teknoloji sınıfları olmalıdır. Ayrıca okul idareleri, öğrencilere bu ortamlarda istediği zaman rahatça çalışabilecekleri fırsatlar ve imkânlar vermelidir.
- ADÖ yaklaşımının etkili olabilmesi için öğrenciler araştırma sürecine aktif olarak katılmalıdırlar. Öğrencilerin aktif katılımı ise onların sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu tutuma sahip olmaları, öğrenmeye karşı ilgi ve meraklı olmaları ile sağlanabilir. Bu yüzden öğretmenler, veliler ve okul idaresi öğrencileri öğrenmeye, araştırma yapmaya karşı olumlu yönde motive etmelidir, onların sorular sormasına izin vermeliler ve araştırma sürecinde karşılaştıkları problemleri çözmede onlara yardımcı olmalıdırlar.
- ADÖ yaklaşımın sosyal bilgiler derslerinin farklı konularında, farklı eğitim kademelerinde (4., 5., 6. ve 7. sınıflarda) öğrencilerin derse yönelik tutumları incelenerek hangi ünite ve kademe için daha etkili olduğu tespit edilebilir.
- Sosyal bilgiler derslerinde ADÖ yaklaşımı kullanılarak çeşitli değişkenlere (yaratıcı düşünme, problem çözme, eleştirel düşünme vb.) etkisi incelenebilir.
- ADÖ yaklaşımını farklı derslerde (Türkçe, Matematik, Fen, Yabancı Dil vb.) uygulanarak derse yönelik tutumu artırmada hangi derste daha etkili olduğu ortaya konulabilir.

Sonuç olarak, araştırmada yedinci sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin derse yönelik tutumlarını arttırmada, ADÖ yaklaşımının geleneksel öğrenme yaklaşımlarına göre daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Bunun temel nedeni olarak öğrencilerin ADÖ yaklaşımının kullanarak gerçekleştirdiklerin öğrenme öğretme süreçlerinde aktif olmaları gösterilebilir. Çünkü sosyal bilgiler dersinin doğası gereği çoğu konusunun (özellikle tarih konularının) soyut olması ve öğrencilerin bu derste genel de pasif durumda olmaları (öğretmen merkezli yaklaşımlar kullanıldığında) öğrencilerin bu derse karşı olan tutumlarının zayıf olmasına neden olmaktadır. ADÖ yaklaşımı gibi öğrenci merkezli yaklaşımların sosyal bilgiler derslerinde kullanılması öğrencilerin bu derse karşı olan olumsuz tutumlarını ortadan kaldırdığı gibi dersi oldukça eğlenceli bir şekilde işlenmesine imkân verecektir.

KAYNAKÇA

- Akmal, T. T. & Ayre-Svingen, B. (2002). Integrated biographical inquiry: a student-centered approach to learning. *Social Studies*, 93(6), 272-276.
- Babadoğan, M. C. ve Gürkan, T. (2002). Sorgulayıcı Öğretim Stratejisinin Akademik Başarıya Etkisi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 1(2), 149-180.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çalışkan, H. (2009). Sosyal Bilimler Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı 17(4), 448-457.
- DeBoer, G. E. (1991). *History of ideas in science education: implications for practice*. New York: Teachers College Press.
- Fidan, N. (1996). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Freedman, P. M. (1997). Relationship among laboratory instruction, attitude toward science, and achievement in science knowledge. *Journal of Research in Science Teaching*, 34(4), 343-357.
- Gardner, W., Demirtaş, A. ve Doğanay A. (1997). *Sosyal Bilimler Öğretimi "Sosyal Bilimler Öğretimi için Öğrenci Kılavuzu"*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Huber, R. A. & Moore, C. R. (2001). A model for extending hands-on science to be inquiry-based. *School Science&Mathematics*, 101(1), 32-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1985). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Beta Basın Yayın Dağıtım.

- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Keefer, M. (2002). Designing reflections on practice: Helping teachers apply cognitive learning principles in an SFT-inquiry-based learning program. *Interchange*, 33(4), 395-417.
- Keller, J. T. (2001). From theory to practice creating an inquiry-based science classroom. *Unpublished Master Dissertation*, Pasific Lutheran University.
- Kula, Ş. G. (2009). Araştırmaya Dayalı Fen Öğrenmenin Öğrencilerin Bilimsel Süreç Becerileri, Başarıları, Kavram Öğrenmeleri ve Tutumlarına Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kümbetoğlu, B. (2005) *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kyle, C. W. Jr., Bonnsetter, R. J., Mcclsokey, S. & Fults, B. A. (1985). Science through discovery: students love it. *Science and Children*, 23 (October), 39-41.
- Lim, B. R. (2001). Guidelines for designing inquiry-based learning on the web: online professional development of educators. *Unpublished Ph.D Thesis*, Indiana University.
- Linn, C. M., Slotta, J. D. & Baumgartner, E. (2000). *Teaching high school science in the information age: a review of courses and technology for inquiry-based learning*. Santa Monica: Milken Family Foundation.
- Llewellyn, D. (2002). *Inquiry within: implementing inquiry-based science standards*. USA: Corwin Press, Inc. A Sage Publications Company.
- Luke, C. L. (2004). Inquiry-based learning in a university spanish class: an evaluative case study of a curricular implementation. *Unpublished Ph.D Thesis*, Texas University.
- Manlove, S., Lazonder, A.W. & De Jong, T. (2006). Regulative support for collaborative scientific inquiry learning. *Journal of Computer Assisted Learning*, 22, 87-98
- Mao, S. L. & Chang, C. Y. (1998). Impacts of an inquiry teaching method on earth science students' learning outcomes and attitudes at the secondary school level. *Proceeding National Science Council ROC (D) Inquiry Teaching and Student Learning*, 8(3), 93-101.
- Marlow, P. M. & Ellen, S. (1999). Science teacher attitudes about inquiry-based science. *Paper Presented at the Annual Meeting of the National Association for Research in Science Teaching*, Boston.
- NCSS (National Council For the Social Studies). (1993). A vision of powerful teaching and learning in the social studies: building social understanding and civic efficacy. *Social Education*, (Sept.), 213-223.
- Oliver, R. (2007). Exploring an inquiry-based learning approach with first-year students in a large undergraduate class. *Innovations in Education and Teaching International*, 44(1) 3-15.
- Orcutt, C. B. J. (1997). A case study on inquiry-based science education and students' feelings of success. *Unpublished Master Dissertation*, University of San Jose State.
- Orlich, C. D., Kauchak, D. P., Harder, R. J., Pendergrass, R. A., Callahan, R. C., Keogh, A. J. & Gibson, H. (1990). *Teaching strategies: a guide to better instruction*. Toronto: D. C. Heath and Company.
- Özçelik, D. A. (1998). *Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemi)*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Öztürk, E. (2006). Varyans Analizi İçinde: Ş. Kalaycı (Ed.), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Aydın, O. (2002). Davranış Üzerinde Sosyal Etkiler İçinde: E. Özkalp (Ed.), *Davranış Bilimlerine Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, C. ve Baysal N. (1999). İlköğretim 4-5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 13-21.
- Sardilli, S. L. (1998). The use of a web site to disperse information on discovery-based learning in elementary science education. Marist College. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 436 365).
- Spanier, G. B. (2001). The transformation of teaching. *New Directions For Teaching And Learning*, No 85, Spring
- Tatar, N. (2006). İlköğretim Fen Eğitiminde Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Bilimsel Süreç Becerilerine, Akademik Başarıya ve Tutuma Etkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Tatar, N. ve Kuru, M. (2009). Açıklamalı Yöntemlere Karşı Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımı: İlköğretim Öğrencilerinin Fen Bilgisi Dersine Yönelik Tutumlarına Etkileri. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(1), 142-12.
- Tezbaşaran, A. (1997) *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Timur, B. (2005). İlköğretim 7. Sınıf Fen Bilgisi Dersinde Sorgulamalı Öğretimin (Inquiry Teaching) Öğrenci Başarısına Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wallace, R. S. (1997). Structural Equation Model of the Relationships among Inquiry-Based Instruction, Attitudes Toward Science, Achievement in Science and Gender. *Unpublished PhD Thesis*, Northon Illinois University.
- Woolfolk, A. (2001). *Educational Psychology*. Boston: Allyn and Bacon.
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.